

Dat de hedendaagse stoppelveldlyriek (of welke verzamelnaam men ook zou moeten bedenken voor de halsbrekende trapeze-oefeningen van de poëtische-avant-garde) als uitdrukkingmiddel niet half schijnt te beantwoorden aan de verwachtingen van haar adepten, wordt wel het duidelijkst in het licht gesteld door het feit, dat vele jonge berijders van Pegasus de laatste tijd hun actiefeld verleggen naar een ander genre, bij voorkeur dat van de novelle of korte roman.

Dit verschijnsel is wel het opmerkelijkst in Vlaanderen, waar alleen al de laatste drie jaren een groot aantal dichters en dichtersessen zich, na een paar teugen, hebben afgewend van de hengstenbron en naar het proza zijn ‘overgelopen’. Een viertal onder hen deden dat overigens niet zonder succes: Bertien Buyl, Chris Yperman, Jos Vandeloo en Clem Schouwenaers, wier prozadebuut over het algemeen zeer gunstige reacties uitlokte. Het ziet er zelfs naar uit dat de meesten voorgoed de lier aan de wilgen zullen hangen, wat hun waarschijnlijk alleen kwalijk zal genomen worden door hun in hun esprit de corps gekwetste trapezebroeders en -zusters.

Omtrent de oorzaken van deze ‘desertie’ kunnen allerlei gissingen gemaakt worden, maar zeker is het dat hier niet alleen naar louter artistieke drijfveren moet worden gezocht. Ik ben veeleer geneigd te veronderstellen dat deze jonge mensen hun artistieke potentie met zo weinig mogelijk risico’s willen investeren, met andere woorden dat ze zich hoofdzakelijk hebben laten beïnvloeden door een overweging die de onbekende dichter van *Beatrijs* zeven eeuwen vóór hen reeds tot nadenken stemde: ‘Van dichten comt mi cleine bate. Die liede raden mi dat ict late ende minen sin niet en vertare.’ⁱ

Het dichten levert inderdaad, zowel materieel als ideëel, nauwelijks nog enig voordeel op. Het groot publiek dat ook voor de traditionele dichtvorm weinig of geen spontane belangstelling betoonde, schijnt zich thans resoluut van het ‘absurdisme’ der moderne poëzie af te keren. Het esoterisch en hermetisch karakter van dit genre schrikt de ‘lector benevole’ af: dit is geen hapje voor hem, hij snapt er geen jota van en heeft het gevoel dat hij er gewoon buiten staat, wat ten slotte ook nog waar is. Soms wekken die kabbalistische formules zijn ergernis op, in andere gevallen, als hij gevoel voor humor heeft, vindt hij ze grappig. Maar hij neemt ze eigenlijk nooit au sérieux.

De uitgever van zijn kant, die natuurlijk al lang een vochtige vinger heeft opgestoken, weet hoe de wind waait en let er wel voor op de poëzie niet tot de hoofdschotel van zijn fonds te maken, zo hij ze tenminste niet geheel verwaarloost. Hij is er schuw van geworden en gaat liever op zoek naar proza, dat nog steeds – of misschien meer dan ooit – de gunst van het publiek heeft.

Dat de afvallige dichters en dichtersessen zich alle uitgerekend tot de novelle bekeren. En bijvoorbeeld niet tot de roman, is blijkbaar geen toeval. De roman is uiteraard een te episch genre en stelt te hoge eisen aan iemand die, om het met Greshoff te zeggen, ‘zijn gehele leven doorbrengt wachtende op enkele ogenblikken’. De novelle daarentegen is het gedroomde compromis, het bruggetje tussen het gedicht en de roman: zij geeft haar beoefenaars ruimschoots de gelegenheid het lyrisch register uit te halen zonder dat hun uithoudingsvermogen te zwaar op de proef wordt gesteld.

Een gelegenheid die trouwens niet verzuimd wordt, want bij het lezen van novellen als Buyl’s *Glanzend was mijn haarwring*, Yperman’s *Een heel klein scheepje* en Schouwenaers’ *Jij, een Meermin?* Vallen onmiddellijk de sterke lyrische accenten op, de met poëtisch volt

geladen beelden. De enige uitzondering hierop is Vandelloo, die in ‘De muur’ en ‘De tocht’ een authentieke prozaïsche aanleg openbaart. De keuze van de titels schijnt dit overigens te bevestigen: Buyl, Yperman en Schouwenaer gaven intuïtief de voorkeur aan een titel die de aanhef van een gedicht zou kunnen zijn, terwijl Vandelloo zich eerder aangetrokken voelde door een minder beeldend, directer en realistischer uithangbordje. Wat mij de bedenking ingeeft, dat Vandelloo onder de vier genoemden wellicht de enige is, die ook de roman zou aankunnen.

Het slagen in het proza van dit stel jonge Vlamingen, dat jarenlang vruchteloos met een poëtische carnavalsneus heeft rondgelopen in de hoop daardoor de aandacht des Publikums op zich te trekken, zou een ernstige waarschuwing moeten zijn voor de vele vastenavondgekken die mordicus van de dichtkunst een harlekinade willen maken, voor de literaire charlatans die met een varkensblaas zwaaien en deze willen doen accepteren als een symbool van bellettristische maagdelijkheid. Betekent dit niet dat zij, deze charlatans, de paden van Jericho bewandelen? Wordt het niet langzamerhand tijd dat zij zich bezinnen over de ademnood van hun poëzie, die, zoals Reimond Herreman onlangs terecht opmerkte, ‘in stuipen of in hol woordgekraam moet verloren lopen als zij voeling verliest met haar natuurlijk, zij het ook betrekkelijk gering lezerspubliek?’

De afnemende belangstelling voor die verba en voces-poëzie stellend tegenover de groeiende bijval van het verhalende proza en speurend naar de oorzaken van deze uiteenlopende marktstemming, kwam bovengenoemde Vlaamse Aristarch tot de volgende conclusie, die, hoe voorzichtig ook geformuleerd, mij als een apodictische verklaring voorkomt van het zogenaamde ‘desertie’-verschijnsel: ‘Is het niet omdat het verhalend proza spreken moet en niet stamelen mag? Omdat het moet verantwoord zijn? Gebouwd zijn? Omdat het niet op het instinct alleen kan teren en de ordenende rede mee moet laten werken? En omdat het geen bedrog en geen ogenverbinding toelaat?’

Dergelijke beschouwingen zijn natuurlijk niet bedoeld als een aanmoediging voor de experimentele barden om te speculeren à la hausse. Het maakt zelfs een heldhaftige indruk dat zij in deze poolnacht van de poëzie op de kale toppen van de Parnassus blijven zitten wachten op de aangekondigde zonsopgang. Maar eerlijk, wat hebben wij eraan dat we over enkele jaren hun gebleekte skeletten terugvinden, als niet eens een botje of kootje van die skeletten in aanmerking komt om te worden opgenomen in de verzameling van het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven, tenzij als curiositeit? Moeten wij Buyl, Yperman, Vandelloo en Schouwenaers dan niet dankbaar zijn, omdat ze minder heldhaftig waren?

Ik vraag me in ieder geval af of de literair-historicus van morgen, die naar een samenvattend begrip zoekt voor de ontwikkeling en verschijningsvormen van de Vlaamse novelle na de tweede wereldoorlog, zich niet ertoe zal laten verleiden te spreken van de ‘novellisten van de poëtische afbraak’. Een dergelijke rubricering zou zelfs met namen als Marnix Gijsen, Willem Elsschot, Johan Daisne en Hugo Claus moeten rekening houden, want zijn ook zij op een bepaald ogenblik de poëzie niet afvallig geworden om zich met succes aan het proza te wijden? Maar ja, welke schrijvende Vlamingen hebben tijdens hun Sturm-und-Drang de lokstem van de dichtelijke muze *wel* kunnen weerstaan? Onze romantische geaardheid speelt ons blijkbaar parten – of is de oude gemeenplaats dat de Vlamingen een volk van dichters zijn, ons zo dikwijls voorgezongen, dat wij allen onwillekeurig eerst naar de lier grijpen?

ⁱ Willem Wilmink hertaalde dit in modern Nederlands: ‘Het dichten brengt me weinig voordeel. De meeste mensen zijn van oordeel dat ik een ander vak moet leren.’